

Гиріч І.І.
студентка 4 курсу
факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»

ГРОМАДЯНСЬКА АКТИВНІСТЬ - ЗАПОРУКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Однією з головних умов формування громадянського суспільства є громадянська активність. Адже якщо громадяни не проявлятимуть зацікавленості суспільним життям, а будуть поводитись індивідуально, то громадянське суспільство не буде розвиватись. Активна громадянська позиція виконує два важливих завдання, пов'язаних з функціонуванням демократії та громадянського суспільства. По-перше, забезпечується масова підтримка демократичних процесів і легітимність державної влади. По-друге, практична участь дозволяє у повному обсязі реалізовувати свої права, інтереси, здійснювати вплив на владу, запобігати її корумпованості та відчуженості від громадськості.

Слід відзначити, що сучасна вітчизняна наука виробила багато підходів до вивчення феномену громадянського суспільства. Зокрема, у працях В. Андрущенка, І. Варзаря, М. Лисиці, В. Князева, А. Колодій, П. Манжоли, О. Шевченка та ін. аналізуються соціально-економічні, політичні і духовні чинники самоорганізації українського суспільства. Соціальний аспект активності різних соціальних верств українського суспільства розглядаються в роботах В. Ворони, С. Войтовича, Є. Головахи, О. Кучеренка, С. Макєєва, Н. Паніної, І. Прибиткової, В. Тарасенка, М. Чурилова, О. Швачко, О. Якуби та ін. Проблеми функціонування інститутів громадянського суспільства досліджуються у працях В. Бебика, М. Бурмаки, М. Головатого та ін.

Можна виокремити низку підходів до сучасного тлумачення терміну громадянське суспільство. Перший підхід базується на тому, що громадянське суспільство складається з державних органів і населення, що об'єднане в соціальні групи. Це держава особливого типу, в якій юридично забезпечені і політично захищені основні права і свободи особистості [1, с. 18-19]. Другий підхід до поняття виражається в тлумаченні громадянського суспільства як системи суспільних відносин, що існують поза державою. Відповідно до третього підходу, громадянське суспільство характеризується як система громадських інститутів.

На основі вищезазначеного, слід сформулювати власне визначення поняття. Громадянське суспільство - це об'єднання вільних індивідів, що взаємодіє з державою, проте діє самостійно без опосередкування з боку органів державної влади, з метою самовираження та забезпечення власних інтересів, прав та свобод в межах національного права.

Метою громадянського суспільства є організація взаємодії у соціальній сфері, взаємний вплив, установлення міжособистісних відносин, утворення добровільних об'єднань громадян, що відбувається за допомогою комунікації. Громадянське суспільство формується громадянами шляхом конкретних форм самоконструювання і самообілізації та інституціоналізується за допомогою законів, права, свобод членів суспільства.

Реалізація вказаних завдань і цілей громадянського суспільства здійснюється шляхом мобілізації людей у рамках політичних партій, професійних союзів, громадських організацій та асоціацій, соціальних рухів, третього некомерційного сектору, місцевого самоврядування, ЗМІ, експертів, які оцінюють політичний курс з

погляду його відповідності інтересам громадян, тощо. Отже, без мобілізації, тобто певної згуртованості та ініціативності, неможливе функціонування громадянського суспільства. Тому саме рівень громадської активності демонструє як розвивається громадянське суспільство в країні.

Поняття суспільної активності тісно пов'язане з поняттям громадянського суспільства. Мова йде не стільки про політичне трактування терміна, скільки про глобальні процеси формування суспільства за допомогою відкритих, колективних дій по іншу сторону ринку і держави. Це і політична активність - членство в партіях, і участь в некомерційних громадських організаціях, і різноманітні соціальні рухи і громадська ініціатива. Сюди ж входить активна участь в будь-яких корисних для суспільства програмах.

Громадську активність можна описати як усвідомлене, творче ставлення до суспільно-політичної діяльності. Наявність громадянської позиції, і, отже, соціальної активності неможлива без глибинного розуміння всіх процесів, що відбуваються в суспільстві, їх наслідків та можливих шляхів вирішення нагальних проблем.

Більшість науковців сходяться на тому, що громадянська активність - це структурно-змістовна якість особистості, яка формується та розвивається на основі власних ціннісних орієнтацій, враховуючи цінності суспільства і правові норми й вимоги держави, спрямовує діяльність, поведінку, спілкування людини, як представника соціального, на створення світу громадянських відносин та відображає характер інституціональної взаємодії з владою [2].

Для визначення спроможності розвитку громадянського суспільства в Україні, було проведено соціологічне дослідження на тему «Громадська активність жителів Приморського району міста Одеси». Дослідження проводилось з 16 по 23 березня 2017 р. методом інтерв'ювання. Опитано 272 респонденти у Приморському районі м. Одеса. Теоретична похибка вибірки не перевищує 3,5% з ймовірністю 0,90.

Більшість респондентів, а саме 68,4% не можуть сказати, що залучені до активної громадської діяльності. Основною причиною, що не дає можливості займатися громадською діяльністю є відсутність вільного часу на це вказали 39,3% респондентів. Також недостатність ресурсів для здійснення такої діяльності і відсутність односторонніх - 21,5% та 15,1% відповідно. У 42,5% опитаних з'явиться бажання займатись активною громадською діяльністю, якщо така діяльність буде приносити конкретну користь суспільству. Зазначались і такі випадки: 30% - якщо така діяльність принесе конкретну користь мені і моїй сім'ї, 18,5% - якщо за це будуть платити гроші, 7,5% - якщо така діяльність допоможе стати відомою людиною.

Поряд з цим, 31,6% респондентів вважають себе залученими до активної громадської діяльності. Щодо причин, які спонукають їх займатись активною громадською діяльністю зазначають: 39,4% - «ця діяльність мені цікава», 34,8% - «ця діяльність відповідає моїм переконанням», 15,7% - «ця діяльність допомагає мені вирішувати особисті проблеми», 10,1% - «я одержую за це гроші».

Слід порівняти результати даного дослідження з подібним дослідженням проведеним соціологічною службою Центру Розумкова 2013 року. 85,2% опитаних зазначили, що не залучені до активної громадської діяльності. Серед чинників, які заважають громадській активності респонденти вказали на відсутність вільного часу 43,4%, незнання як досягти своєї мети 13,8%, недостатність грошей та інших ресурсів для здійснення такої діяльності 12,2% та інші. Залучені до активної громадської діяльності 8,1% опитаних, серед них 58,8% не мають в цьому потреби і 31% не мають можливості [3].

Як бачимо, результати даних досліджень вказують на досить низький рівень громадської активності, радше на громадську пасивність. Також з плином часу,

порівнюючи дослідження 2013 та 2017 років, не простежується значного підвищення активності громадян.

До основних причин пасивності громадян належить:

- 1) реакція на дію сили (як реальне її використання, так і загроза її застосування);
- 2) маніпуляція (примус та/або обіцянка винагороди за певну поведінку);
- 3) відсутність знань, досвіду, інформації, особливих навичок, зумовлені рівнем розвитку громадянського суспільства, політичною та правовою культурою, а також ступенем легітимності влади;
- 4) низький рівень самоорганізації та відповідальності;
- 5) надія на те, що держава вирішить усі проблеми за нас;
- 6) слабкість «інструментів контролю суспільства над владою» - тобто, не віра у власні сили і відсутність реальних прикладів того, коли б ці проблеми вирішувалися.

Для утвердження і розвитку громадянського суспільства в Україні, необхідно подолати причини пасивності громадян. Для цього потрібно виробити системну, цілісну стратегію, яка б включала: розробку соціальних технологій активізації державної політики з розвитку інституціональної системи громадянського суспільства; пошук і обґрунтування відповідних сучасному етапу розвитку українського суспільства принципів стимулювання індивідуальних і колективних форм громадянської активності, а саме демократичної спрямованості, відкритості і гласності, толерантності, патріотизму. Важливими є також організація громадянської просвіти як лідерів громадських об'єднань, так і звичайних громадян; обмін позитивним досвідом між різними регіонами країни, вивчення і запозичення зарубіжного досвіду; популяризація інституту волонтерства та благодійництва тощо.

Література

1. Голенкова З.Т. Становление гражданского общества и социальная стратификация / З.Т. Голенкова, В.В. Витюк, Ю.В. Гридчин, А.И. Черных, Л.М. Романенко // Социологические исследования. - 1995. - № 6. - С. 14-24.

2. Саврасова-В'юн Т.О. Наукові підходи щодо вивчення феномена громадянської активності [Електронний ресурс] / Т.О. Саврасова-В'юн. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2009_74_2/32.pdf.

3. Центр Разумкова (соціологічне опитування) [Електронний ресурс] Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php?cat_id=16